

Assessment of Opportunities and Future Capabilities of Sports Tourism Based on Spatial Planning Approach (Case Study: Lorestan Province)

Hedayat Darvishi ¹, Siyamack Sharafi ²*, Maryam Biranvandzadeh

1- PhD, Department of Human Geography, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

2- Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, Lorestan University, Khorramabad, Iran

(*Corresponding Author Email: sharafi.si@lu.ac.ir)

3- Researcher of Academic Center for Education, Culture, and Research (ACECR), Lorestan Branch, Lorestan, Iran

1. Introduction

Tourism is one of the largest and most profitable industries in the world and is used as a development strategy in many countries. The tourism industry is the main source of income and employment in many countries. It also contributes to the growth of non-governmental industries and infrastructure development.

Given the importance of the tourism industry in the economic development of countries, it is necessary to identify different types of this industry and pay special attention to the more important types. Sports tourism is one of the growing and popular types of the tourism industry, which has emerged from the link between tourism and sports. Sports tourism is a formal or informal journey that people make for entertainment like watching sports matches. This type of tourism has become one of the important business and economic strategies for income, employment, and infrastructure development in many countries. Statistical data show that the countries with good sports tourism conditions contribute to a large part of their economy by this type of tourism. However, sports tourism can have implications for tourist areas that may benefit from or incur the costs of this development.

One of the ways to develop sports tourism is to recognize and use the factors affecting its development. Tourist attractions such as high mountains, snow-covered areas, waterfalls, large rivers, etc. are among the potentials that can be used to develop sports tourism. The purpose of this study is to identify the potentials of sports tourism and ways to develop them in the study area.

2. Methodology

The present research was an applied study. It was conducted based on documentary-survey sources (researcher-made questionnaires). Using the available resources in the field of study, the most important components and criteria affecting the future opportunities and capabilities of sports tourism in Lorestan province were explored. In this regard, due to the diversity of contributing factors and to determine the consensus of thematic and local experts on each of the factors and the importance of each, the criteria have been reduced based on their importance. In this regard, the factors affecting sports tourism were identified by the experts by the Delphi questionnaire, and the data were analyzed using Mick Mac software.

3. Discussion

The findings showed that out of a total of 22 factors, 3 factors were in the cluster of dependent variables, 2 variables were in the intermediate cluster, 5 variables were in the cluster of independent variables, and 12 variables were in the cluster of key variables. This shows the diversity of key drivers in creating opportunities commensurate with tourism potentials. In other words, from the total of mentioned variables, 50% of the drivers are strategic (key) drivers.

Of the total effective factors in creating opportunities commensurate with the capabilities of sports tourism, 54.5% were in the cluster of tourism opportunities, and 45.4% in the cluster of sports tourism potentials. Moreover, 54.5% of the factors mentioned in the terms of 'capability assessment' and 'opportunistic proportionality' were key variables, 22.7% were independent, 13.6% were dependent,

and 9.09% were in the cluster of neutral variables.

In terms of 'opportunity', the factors of 'tourism identification and extra-regional, national and international networking', 'information and advertising outside the region', 'opportunity making appropriate with the capability of sports-oriented tourism', 'investing in sports tourism in present and future', 'tourism development policies and strategies', 'tourism business model and structure' were key factors. The factor of 'branding (symbolization) and fame of sports tourism and nature tourism' and 'accompanying tourists by providing free incentives and facilities' except for the dependent factor, the factors of 'institution and organization of sports tourism', 'bedding of cheap air transit and network price' and 'national and international agencies' were considered as independent factors. The allocation of advertising funds is considered as a neutral or intermediate factor.

In terms of 'capability', the factors of 'tourism stabilization', 'attractiveness for out-of-province tourists with the priority of neighboring tourists', 'change of aid from agriculture to tourism', 'the impact of beneficiaries in the development of sports tourism', 'inexpensive tourism', 'combined tourism (sports, natural tourism, ecotourism, geo-tourism)' were of the key factors. 'Local and indigenous cultural-social reception of tourism' was a dependent factor, and 'existing capacity of tourism structure' and 'governmental-dependent institutional skillful requirements' were independent factors.

4. Conclusion

Sports tourism is an emerging capability that has favorable spatial outcomes at sectoral, territorial, and organizational levels. This capability will have an objective-spatial reflection as a potential advantage when it creates an opportunity appropriate for this capability. In this regard, identifying the effective factors in the spatial development of sports tourism capabilities and future opportunities are essential. Therefore, 22 effective factors and drivers in utilizing the capabilities were identified and analyzed. In this regard, among the variables 'opportunity' and 'capability', the most influential factors in the current and future situation of sports tourism were the variable 'opportunity' with 54.5% and the variable 'capability' with 45.4%. This indicates that despite the sports tourism capabilities in the Lorestan Province, the variable 'opportunity' has a key role in future planning and achieving the desired spatial organization of sports tourism. The findings of the present study fill a gap in the research background, which can be considered in sports tourism.

Major clustering of the effective factors in opportunities and the capabilities of sports tourism indicates that key drivers with 54% were significant. Independent variables with 23%, dependent with 14%, and intermediate variables with 9% were of the other contributing factors. Distribution analysis and the distribution of drivers by key, independent, dependent, and neutral factors indicates that the key factors that should be considered by planners and policymakers in formulating and designing spatial development scenarios for sports tourism are equally distributed in both variables of 'opportunity' and 'capability'. This issue (the equal diversity of the key drivers) is also a new finding that can be considered in future planning related to sports tourism. Besides, among the key factors and drivers in the opportunity variable, 'attractiveness factors for out-of-province tourists with the priority of neighboring tourists' and in the capability variable of 'tourism identity and extra-regional, national and international networking' have the most impact.

Keywords: Spatial Planning, Capability, Sports Tourism.

References

- Adami, M., & Panahi, H. (2016). Evaluating of Sports Tourism Development in East Azerbaijan Province. *Journal of Applied Research in Sport Management*, 4(4), 55-64.
- Akbari, M., & Moradpoor, A. (2014). Tourism in Chabahar, an Opportunity for Sustainable Development (With Emphasis on Geotourism). *Journal of Social Issues & Humanities*, 2, 41-46.
- Balali, M., Moein Fard, M. R., Hamed Niya, M. R., & Amir Ahmadi, A. (2012). Investigating the Capacities of Sports Tourism in Khorasan Razavi Province. *Journal of Arid Regions Geographic*

- studies*, 9(3), 87-100.
- Brichi, L., Savari, F., Jalilvand, J., & Mehdipour, A. (2015). Identifying the Capabilities of Sports Tourism in Khuzestan Province. The First National Conference on New Achievements in Physical Education and Sports, International University of Chabahar.
 - Cho, K. M. (2001). Developing Taekwondo as a Tourist Commodity. *International Journal of Applied Sports Sciences*, 13(2), 53-62.
 - Country Planning and Budget Organization. (2016). *Spatial Planning Zoning*. Unpublished Report.
 - Darabi, M., Azizian Kohan, N., & Ghaffari, SH. (2015). *Explaining the Strategy of Sports Tourism in Ardabil Province*. 9th International Conference on Physical Education and Sports Sciences, Tehran.
 - Darabi, M., Keshtidar, M., Alizaiy_Yousef_Abadi, O., Heydari, R., & Nazari_Torshizi, A. (2020). Scenario Planning of the Future of Sports Tourism Industry in Mashhad. *Annals of Applied Sport Science*, 8(4), 1-13.
 - Deery, M., Jago, L., & Fredline, L. (2004). Sports Tourism or Event Tourism: Are They One and the Same?. *Journal of Sport and Tourism*, 9(3), 235-245.
 - Fallahi, A., Hassani, E., & Karoubi, M. (2015). Study of Natural Attractions Affecting the Development of Sports Tourism in Kurdistan Province. *Journal of Sport Management Studies*, 5(17), 159-174.
 - Farahani, A., Eslami, S., & Porsoltan Zarandi, H. (2017). Ranking the Employment Share of Sports Tourism Industry Factors in Development. **Applied Research in Sport Management**, 6(2), 107-113.
 - Fekrizad, N., & Vossoughi, L. (2017). Prioritization of Appropriate Areas for Developing Ecotourism in Talesh County, Using GIS & AHP. *Journal of Spatial Planning*, 6(4), 101-124.
 - Foroozanfar, M. H., Najafipour, A. A., Mohammad Abadi, M., & Rezaie, R. A. (2015). Presenting Sports Tourism Strategies, Challenges, and Guidelines in IRAN, *International Journal of Research in Organizational Behavior and Human Resource Management*, 3(1), 24-34.
 - Ghanbari, I. (2015). *Identifying the Capabilities of Sports Tourism in Qazvin Province*. Master Thesis, Supervisor: Ghodrattollah Bagheri Ragheb, University of Tehran.
 - Giampiccoli, A., Lee, S. S., & Nauright, J. (2015). Destination South Africa: Comparing Global Sports Mega-Events and Recurring Localized Sports Events in South Africa for Tourism and Economic Development. *Journal of Current Issues in Tourism*, 18(3), 229-248.
 - Gibson, H. J., Lamont, M., Kennelly, M., & Buning, R. J. (2018). Introduction to the Special Issue Active Sports Tourism. *Journal of Sport and Tourism*, 22(2), 83-91.
 - Hamidi, M., Razavi, S. M. H., Amirnejhad, S., Shafieh Zadeh, SH., & Fazli Darzi, A. (2010). Explaining the Strategy of Sports Tourism in the Country (Iran). *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 6(12), 51-68.
 - Hasani, A., Rahimzadeh, M. (2019). Tehran Tourism industry foresight. *Journal of Urban Tourism*, 6(1), 135-148.
 - Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an 'Industry': The Forgotten Power of Tourism as a Social Force. *Journal of Tourism Management*, 27(6), 1192-1208.
 - Hinch, T., & Higham, J. (2005). Sport, Tourism, and Authenticity. *European Sport Management Quarterly*, 5(3), 243-256.
 - Khosravimehr, H., Ghadiri Masom, M., & Rezvani, M. R. (2017). Providing Sports Tourism Development Strategies (Case study: Minoodasht Township). *Applied Research in Sport Management*, 5(3), 105-115.
 - Kiani Salami, S., & Yehaneh Dastgherdi, P. (2016). Identifying Effective Factors and Prioritizing Sports Tourism Activities (Case Study: Chaharmahal and Bakhtiary Province). *Journal of Tourism and Development*, 5(2), 116-135.
 - Kim, N. S., & Chalip, L. (2004). Why Travel to the FIFA World Cup? Effects of Motives, Background, Interest, and Constraints. *Tourism Management*, 25(6), 695-707.
 - Lorestan Management and Planning Organization. (2020). *Lorestan Province Spatial Planning*

Document. Unpublished Report.

- Mapjabil, J., Marzuki, M., Kumalah, M. J., Tangavello, L., & Abidin, M. K. Z. (2017). Sport as a Tourism Attraction in Malaysia: Potential and Prospects. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 11(12), 23-31.
- Masaeli, M., Farsani, N. T., & Mortazavi, M. (2020). A Study on Tourist Demand for Pahlevani and Zoorkhanei Rituals as Ancient Iranian Sport. *Journal of Sport and Tourism*, 24(1), 19-29.
- Masoumi Janafard, I., Tabrizi, N., Ramezanzadeh, M. (2019). Feasibility of Developing Sports Tourism in Ardabil (Case Study: Alvares Ski Resort). *MJSP*, 22 (4), 28-54.
- Meshkini, A., & Heidari, T. (2011). Evaluation of Tourism Development in Zanjan City Using SWOT Model (Case Study: Zanjan Rud Region). *Journal of Geographic Space*, 35, 64-37.
- Miranda, J., & Andueza, J. (2005). The Role of Sport in the Tourism Destinations Chosen by Tourists Visiting Spain. *Journal of Sport and Tourism*, 10(2), 143-145.
- Negahdari, F., & Nourani, T. (2015). *Prioritizing the Effective Factors of the Development of Sports Tourism in Hormozgan Province Based on the Pictorial Model*. The First Conference on Accounting, Economics, and Innovation in Management, Bandar Abbas.
- Sharafi, S. (2019). *Basic Studies of Khorramabad-Poldakhtar Tourism Road*. Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts Organization of Lorestan Province, 1-405.
- Shojaei, V., Tejari, F., Solaymani Tapeh Sari, B., & Dousti, M. (2012). Strategic Planning of Sports Tourism in Mazandaran Province. *Journal of Geographic Space*, 12(39), 173-194.
- Taleghani, G. R., & Ghafary, A. (2014). Providing a Management Model for the Development of Sports Tourism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 120, 289-298.
- Yarahmadi, D., & Sharafi, S. (2017). An Investigation of the Capacities and Attractions of Shiraz Valley Geotourism as a Future Geopark in Lorestan Province. *Geographical Journal of Tourism Space*, 6(21), 19-40.
- Zeitounli, A., & Zeitounli, S. (2012). Identification of the Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats Involved in Sports Tourism in Golestan. *Quarterly Journal of Research in Sport Management*, 1(3), 87-104.

جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی

سال ۳۱، پیاپی ۷۹، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۹، صص ۲۰-۱

نوع مقاله: پژوهشی

وصول: ۱۳۹۹/۷/۷ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۵

تحلیل فرصت‌ها و قابلیت‌های آینده گردشگری ورزشی مبتنی بر رویکرد آمایش سرزمین

نمونه پژوهش: استان لرستان

هدایت‌الله درویشی، دکتری گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

hedayat_4@yahoo.com

سیامک شرفی^{*}، استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

sharafi.si@lu.ac.ir

مریم بیرانوندزاده، پژوهشگر جهاد دانشگاهی واحد لرستان، لرستان، ایران

beyranvand28@gmail.com

چکیده

گردشگری ورزشی به‌منابۀ قابلیت‌محرز و مغفول‌مانده، نیازمند فرصت‌هایی است که ضمن شکوفاکردن و بالفعل کردن این مزیت نسبی، در تحقق چشم‌انداز و سازمان فضایی مطلوب سرزمینی نقش داشته باشند. براساس سند آمایش استان لرستان در شکل‌بندی کلان نظام فضایی، این استان قلمروهای فضایی مستعد گردشگری دارد که بسیاری از آنها برای گردشگری ورزشی مناسب‌اند.

هدف پژوهش حاضر، واکاوی و تحلیل نارسایی‌های گردشگری ورزشی از منظر فرصت‌ها و قابلیت‌هاست. ابزار و روش گردآوری اطلاعات مبتنی بر شیوۀ کتابخانه‌ای و پرسش‌نامۀ محقق‌ساخته (تحلیل آثار متقاطع عوامل) بوده است. برای انجام پژوهش از روش‌های تحلیلی مبتنی بر ابزار دلفی و مدل‌سازی تفسیری‌ساختاری استفاده شده است؛ بدین منظور براساس نظرات خبرگان (۱۰ نفر از خبرگان استانی) امتیازبندی و با بهره‌گیری از نرم‌افزار میک‌مک تحلیل صورت گرفته است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد از بین مؤلفه‌های «قابلیت» و «فرصت»، بیشترین مؤلفه‌های اثرگذار بر گردشگری ورزشی با ۵۴٫۵ درصد به متغیر «فرصت» مربوط است. خوشه‌بندی، تحلیل و پراکنش پیش‌ران‌های گردشگری ورزشی بیان‌کننده این واقعیت است که پیش‌ران‌های کلیدی در هر دو بعد «فرصت» و «قابلیت» به‌صورت متوازن و مساوی توزیع شده است؛ این در حالی است که تعدد پیش‌ران‌های وابسته و مستقل در بعد «فرصت» به ترتیب با میزان ۹٫۱۰ درصد و ۱۳٫۶۰ درصد بیشتر از بعد «قابلیت» است.

واژه‌های کلیدی: آمایش سرزمین، قابلیت، گردشگری ورزشی

*نویسنده مسئول

مقدمه

گردشگری، یکی از بزرگ‌ترین و سودآورترین صنایع در جهان است و در بسیاری از کشورها از آن به‌مثابه راهبرد توسعه استفاده می‌شود (Akbari and moradpoor, 2014: 41)؛ به‌طوری که بسیاری از کشورها صنعت گردشگری را منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می‌دانند. در قرن بیست‌ویکم، صنعت گردشگری به ابزاری اصلی برای ارتقای کیفیت زندگی و به یکی از نیروهای شکل‌دهنده جهان امروز تبدیل شده است (Higgins Desbiolles, 2004: 67). گردشگری، یکی از صنایع رو به رشد در آینده خواهد بود و برخلاف بسیاری از صنایع دیگر که ممکن است متأثر از پیشرفت فناوری کاملاً تغییر ماهیت دهند، حتی به شکل موجود هم سهم بزرگ‌تری در اقتصاد کشورها و شهرها دارد (حسنی و رحیم‌زاده، ۱۳۹۸: ۱۳۵). بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به‌مثابه رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند که با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی فرصت‌ها و محدودیت‌ها، نقش مؤثری در توسعه مناطق و در نتیجه توسعه ملی و تنوع‌بخشی به اقتصاد ملی دارد (مشکینی و حیدری، ۱۳۹۰: ۳۷).

با روند کنونی توسعه پرشتاب صنعت گردشگری، روش‌های سنتی به کار گرفته شده به تدریج کارایی خود را از دست می‌دهد و در این عرصه موفقیت از آن کسی است که روش‌های نو و جاذبه‌های جدید را ارائه کند. یکی از نخستین گام‌ها در برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری منطقه، شناخت کامل محیط‌زیست است؛ به گونه‌ای که ضمن شناسایی مناسب‌ترین مکان‌ها برای توسعه گردشگری، پهنه‌های نامناسب یا در معرض خطر و نیازمند حفاظت یا احیا نیز مشخص شوند تا بدین ترتیب ضمن طرح‌ریزی برای ارائه بهترین و سودآورترین برنامه‌ها، اصول توسعه پایدار نیز رعایت شود (فکری‌زاد و وثوقی، ۱۳۹۵: ۱۰۱).

با توجه به لزوم تقویت و توسعه صنعت گردشگری برای دستیابی به اعتبار و جایگاه واقعی در سطح بین‌المللی، بایستی گونه‌های مختلف این صنعت را شناسایی کرد و به بخش‌های مهم‌تر توجه ویژه‌ای داشت (کیانی سلمی و یگانه دستگردی، ۱۳۹۵: ۱۱۶؛ Hinch and Higham, 2005: 243).

یکی از گونه‌های رو به رشد و محبوب صنعت گردشگری که مردم دنیا بهره‌زیادی از آن برده‌اند، گردشگری ورزشی است که از پیوند میان گردشگری و ورزش به وجود آمده است. گردشگری ورزشی، سفری است که به صورت رسمی یا غیررسمی و برپایه تفریح یا تماشای ورزش صورت می‌گیرد و به یکی از راهبردهای مهم تجاری و اقتصادی به‌منظور کسب درآمد، ایجاد اشتغال و توسعه زیرساخت‌ها برای بیشتر کشورها تبدیل شده است (دارابی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱؛ خسروی مهر و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۲؛ Mapjabil et al., 2017: 23) و یکی از منابع درآمدزایی و تأثیرگذار بر اقتصاد بعضی از کشورها قلمداد می‌شود (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷۳؛ Deery et al., 2004: 235؛ Kim and Chalip, 2004: 696). آمارها بیان‌کننده این است که بسیاری از کشورهایی که شرایط مناسبی در زمینه گردشگری ورزشی دارند، بخش بزرگی از اقتصاد خود را از راه اقتصاد گردشگری ورزشی اداره می‌کنند (kwang Min, 2004: 54)؛ با این حال گردشگری ورزشی پیامدهایی برای ساکنان مقصد دربردارد که ممکن است از آن بهره‌مند یا هزینه‌های این توسعه را متحمل شوند (Giampiccoli et al., 2015: 230).

امروزه گردشگری ورزشی فراتر از یک صنعت به پدیده‌ای اجتماعی اقتصادی در سطح جهانی تبدیل شده است و بسیاری از کشورها از آن به‌مثابه منبعی مهم برای بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی خود بهره می‌برند. از راه‌های توسعه گردشگری ورزشی در هر مکانی، تعیین، شناسایی و استفاده از عوامل مؤثر بر توسعه است. منابعی مانند کوه‌های مرتفع، دره‌ها، مناطق برف‌گیر، آبشارها، رودخانه‌های خروشان و... از جمله نقاط مناسب برای توسعه گردشگری ورزشی در هر مکان هستند.

صنعت گردشگری در ایران ظرفیت‌های بسیار زیادی برای رشد و توسعه دارد؛ کشور ایران با سابقه تاریخی فرهنگی غنی و برخورداری از مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی، پتانسیل زیادی برای جذب گردشگران داخلی و خارجی و پتانسیل‌های لازم را برای راه‌اندازی فعالیت‌های مختلف ورزشی در سطح بسیار مطلوب دارد؛ به‌نحوی که متأثر از شرایط متنوع اقلیمی، امکان راه‌اندازی و ایجاد سایت‌های بسیار بزرگ و مجهز ورزشی در کشور در نقاط مختلف وجود دارد؛ امری که توجه چندانی به آن نشده است (حمیدی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۴).

استان لرستان در غرب ایران با ۵۰۰۰ سایت تاریخی، طبیعی، فرهنگی و مذهبی شناسایی شده و حدود ۲۵۰۰ اثر ثبت شده، از جمله مناطق مستعد گونه‌های مختلف گردشگری در کشور است و سالیانه میزبان گردشگران داخلی و خارجی زیادی است؛ به طوری که براساس آمار اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی لرستان، در سال ۱۳۹۷ تعداد کل گردشگران داخلی مقیم در سکونتگاه‌های رسمی استان، ۹۶۶۴۸۶ نفر و تعداد گردشگران خارجی مقیم، ۲۱۷۰ نفر بوده است (شرفی، ۱۳۹۸: ۲۵۸)؛ همچنین به دلیل فراوانی منابع ژئوتوریسم، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی این استان را در سال ۱۳۹۳ «پایتخت ژئوتوریسم ایران» نامیده است (یاراحمدی و شرفی، ۱۳۹۳: ۲۰). توپوگرافی ناهموار و کوهستانی، وجود سازندهای کارستی (آهکی)، تنوع اشکال ژئومورفیک و شرایط اقلیمی باعث شده است در این استان منابع سرشاری برای توسعه گردشگری ورزشی به وجود آید؛ بنابراین به دلیل وجود پتانسیل‌های طبیعی و مستعد توسعه گردشگری ورزشی، امکان موفقیت در زمینه رونق و توسعه گردشگری ورزشی در استان لرستان وجود دارد.

نخستین گام برای به حرکت درآوردن چرخ توسعه گردشگری ورزشی، شناسایی، ارزیابی و معرفی قابلیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه موجود است که با شناخت و برنامه‌ریزی همه‌جانبه زمینه‌های توسعه مهیا می‌شود؛ به بیان دیگر بدون آگاهی و شناخت پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های گردشگری در استان لرستان، امکان برنامه‌ریزی وجود ندارد. در این زمینه، شناخت ظرفیت‌های گردشگری ورزشی طبیعت‌محور به برنامه‌ریزان این امکان را می‌دهد تا براساس وضع موجود و توان منطقه، پهنه‌های مستعد گردشگری ورزشی را شناسایی و تحلیل کنند. از آنجا که تنوع بخشی به بخش گردشگری و توسعه زیرساخت‌ها و تسهیلات و خدمات گردشگری از راهبردهای کلان سند چشم‌انداز وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مورخ ۱۶ شهریور ۹۹ مصوب هیئت وزیران است، در این پژوهش سعی بر آن است با شناسایی پتانسیل‌های گردشگری ورزشی و بررسی عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های این گونه از گردشگری در استان لرستان و با بهره‌گیری از روش‌های آینده‌پژوهی، مقدمات تحقق آینده مطلوب در حوزه گردشگری ورزشی فراهم آید.

پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت گردشگری در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و وابستگی اقتصاد بسیاری از کشورها به گردشگری، پژوهش‌های متعددی با رویکردها، روش‌ها و مدل‌های مختلف در نقاط مختلف جهان انجام شده است؛ اما گردشگری ورزشی به‌مثابه یکی از گونه‌های گردشگری، در دهه اخیر مورد توجه قرار گرفته و پژوهش‌های زیادی در این زمینه انجام شده است. در زیر چند نمونه از این پژوهش‌ها بررسی شده است.

میراندا و اندوزا^۱ (2005) با بررسی گردشگری ورزشی در کشور اسپانیا نتیجه گرفتند عامل جاذبه‌های طبیعی با ۷۸/۳ درصد، مهم‌ترین عامل در جذب گردشگران ورزشی به کشور اسپانیاست؛ آنها همچنین دریافتند ورزش‌های آبی با ۳۶/۸۴ درصد و گردش و پیاده‌روی با ۳۱/۵۸ درصد اهمیت بیشتری در جذب گردشگران ورزشی دارند.

فروزانفر و همکاران^۲ (2015) در مطالعه‌ای راهکارها، چالش‌ها و راهبردهای گردشگری ورزشی را در ایران ارائه کردند. نتایج نشان داد ایران با داشتن پتانسیل‌ها و جاذبه‌های گردشگری، امکان تبدیل به یک قطب گردشگری ورزشی را دارد؛ اما توسعه کافی در این زمینه ندارد. از دلایل این امر، آماده‌نشدن زیرساخت‌های اقتصادی در ایران برای جذب سرمایه‌گذاری به‌منظور ایجاد زیرساخت‌های لازم و همچنین ناآگاهی مسئولان از گردشگری ورزشی و درآمدهای آن است.

طالقانی و غفاری^۳ (2014) در مقاله‌ای یک مدل مدیریتی برای توسعه گردشگری ورزشی ارائه کردند. نتایج نشان داد کوهنوردی، ورزش‌های ساحلی و جاذبه‌های بیابانی به ترتیب بیشترین اهمیت را برای پرسشگران درباره این نوع گردشگری داشته است؛ همچنین مسائل فرهنگی، مشکلات زیرساختی و بخش‌های مرتبط با جذب گردشگر از موانع توسعه گردشگری ورزشی به شمار می‌رود.

گیسون و همکاران^۴ (2018) در پژوهش خود مقدمه‌ای را درباره موضوعات ویژه در گردشگری فعال ورزشی بررسی کرده‌اند.

مسائلی و همکاران^۵ (2020) پژوهشی درباره تقاضای گردشگران برای ورزش‌های زورخانه‌ای و پهلوانی به‌مثابه ورزش‌های باستانی در ایران انجام داده‌اند. نتایج نشان داد در بین این فعالیت‌ها، بازدید از زورخانه‌های اصفهان، شرکت در رویدادهای پهلوانی و زورخانه‌ای و مشاهده مستقیم مراسم پهلوانی و زورخانه‌ای از نظر گردشگران در اولویت است.

زیتونلی و زیتونلی (۱۳۹۱) شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری ورزشی استان گلستان را بررسی کرده‌اند. تجزیه و تحلیل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها نشان داد توسعه گردشگری ورزشی استان گلستان با تنگناها و چالش‌هایی در حوزه برنامه‌ریزی استراتژیک، زیرساخت‌ها، رقبا، جایگاه حقوقی، بزه‌کاری، مستقل‌نبودن گردشگری ورزشی و بالا بودن سطح سرمایه‌گذاری روبه‌روست.

1. Miranda and Andueza
2. Foroozanfar et al.
3. Taleghanai and Ghafary
4. Gibson et al.
5. Masaeli et al.

فلاحی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی جاذبه‌های طبیعی مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان کردستان» نتیجه گرفتند به‌طور کلی استان کردستان منابع طبیعی مستعد جذب گردشگران ورزشی را دارد؛ بنابراین باید در زمینه توسعه و فعال کردن گردشگری زمستانی با ایجاد و احداث زیرساخت‌های مورد نیاز این رشته مانند پیست‌های اسکی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل مرتبط با آن تلاش‌هایی صورت گیرد.

قنبری (۱۳۹۴) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود توانمندی‌ها و قابلیت‌های گردشگری ورزشی استان قزوین را شناسایی کرده است. نتایج نشان داد قابلیت‌های انسان‌ساخت یا زیرساخت‌ها با میانگین رتبه‌ای ۹۷/۲، مهم‌ترین قابلیت‌ها برای توسعه گردشگری ورزشی استان قزوین بوده است و قابلیت ورزشی (۷۲/۲)، طبیعی (۲۱/۲) و فرهنگی تاریخی (۱۰/۲) در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

بریچی و همکاران (۱۳۹۴) توانمندی‌های گردشگری ورزشی در استان خوزستان را شناسایی کردند و نتیجه گرفتند که بین توانمندی‌های استان خوزستان با توسعه گردشگری ورزشی و بین جاذبه‌های استان با توسعه گردشگری ورزشی رابطه معناداری وجود دارد.

پناهی و آدمی (۱۳۹۵) قابلیت توسعه گردشگری ورزشی را در استان آذربایجان شرقی بررسی کردند. در این مطالعه سه دسته از عوامل سوق‌دهنده، جلب‌کننده و بازدارنده بررسی شد. در این بررسی رسیدن به آرامش، رفع خستگی و تجدید قوای جسمی و ذهنی به‌مثابه مهم‌ترین مؤلفه از میان عوامل سوق‌دهنده، وضعیت حمل‌ونقل به‌مثابه مهم‌ترین مؤلفه از میان عوامل جلب‌کننده و مؤلفه کافی نبودن زمان اوقات فراغت به‌مثابه مهم‌ترین عامل بازدارنده توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی شناخته شدند.

فراهانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «اولویت‌بندی سهم عوامل توسعه صنعت گردشگری ورزشی در اشتغال‌زایی از دیدگاه کارشناسان و پژوهشگران» دریافتند عوامل اسکان و حمل‌ونقل از دیدگاه کارشناسان از بین عوامل اقتصادی و رویدادهای ورزشی، نقش مهم‌تری در ایجاد فرصت‌های شغلی دارند.

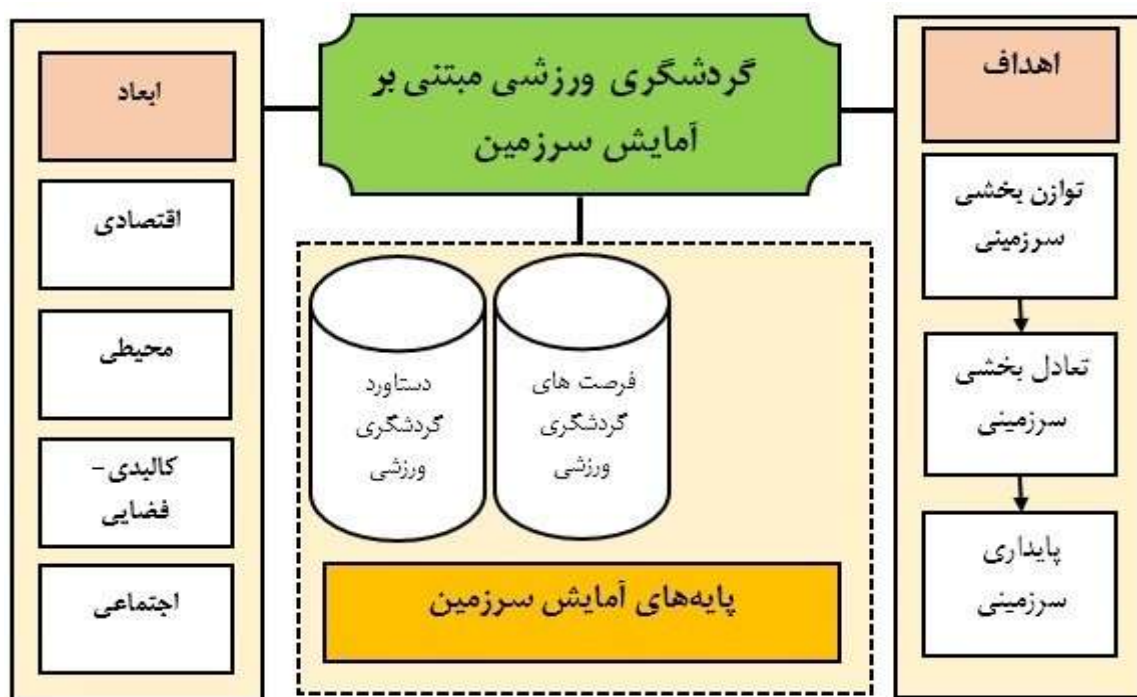
معصومی جناق‌رود و همکاران (۱۳۹۷) امکان‌سنجی توسعه گردشگری ورزشی در اردبیل را (نمونه پژوهش: پیست اسکی آلوارس) بررسی کردند. برازش مدل‌های اندازه‌گیری نشان داد امکان توسعه گردشگری ورزشی در اردبیل با توجه به شاخص‌های مطالعه‌شده وجود دارد.

بررسی نتایج پژوهش‌های انجام‌شده حاکی است در این مطالعات عمدتاً هدف بررسی قابلیت‌های گردشگری ورزشی، محدودیت‌ها و امکان‌سنجی توسعه این‌گونه از گردشگری بوده است؛ در حالی که در این پژوهش، علاوه بر معرفی سایت‌های مستعد گردشگری ورزشی استان لرستان و طبقه‌بندی آنها، با استفاده از روش‌های آینده‌پژوهی که به‌تازگی در زمینه گردشگری به کار گرفته شده‌اند، فرصت‌های متناسب با توسعه این‌گونه از گردشگری با در نظر گرفتن متغیرهای مؤثر و رویکردهای آمایش سرزمین نیز بررسی و تحلیل شده است.

روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش حاضر، کاربردی و روش به کار گرفته شده مبتنی بر منابع اسنادی پیمایشی (پرسش‌نامه محقق‌ساخته) است. روایی پرسش‌نامه براساس نظر متخصصان و خبرگان موضوع مطالعه‌شده شامل مدیران هیئت‌های ورزشی

طبیعت‌محور مانند کوهنوردی، دوچرخه‌سواری کوهستان، ورزش‌های هوایی و کارشناسان حوزه گردشگری سنجیده شد. پایایی پرسش‌نامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ معادل ۰,۸۳۷ به دست آمد که به لحاظ روش پژوهش تأیید شده است. در ادامه با بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و متخصصان در زمینه موضوع مدنظر، نخست قابلیت‌های گردشگری ورزشی در استان لرستان شناسایی و سپس مهم‌ترین مؤلفه‌ها و معیارهای اثرگذار بر فرصت‌ها و قابلیت‌های آینده گردشگری ورزشی استان لرستان استخراج شد. در این زمینه با توجه به تعدد و تکثر عوامل متفاوت از یک سو و به منظور مشخص کردن میزان اجماع خبرگان در زمینه هر کدام از عوامل و میزان اهمیت هر کدام از سوی دیگر، فروکاستن معیارها بر اساس میزان اهمیت آنها انجام شده است. در این راستا پرسش‌نامه دلفی در اختیار خبرگان و کارشناسان هیئت‌های ورزشی مبتنی بر گردشگری طبیعت‌محور (۱۰ نفر)، کارشناسان گردشگری سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (۵ نفر) و مدیران توره‌های گردشگری استان لرستان (۵ نفر) به تعداد ۲۰ نفر قرار داده شد که سوابق تخصصی آنها با موضوع پژوهش مرتبط بود؛ در ادامه عوامل اثرگذار بر گردشگری ورزشی با رویکرد آمایش سرزمین، پس از اعمال نظرات متخصصان دریافت و با نرم‌افزار میک‌مک تحلیل شد. در شکل ۱، مدل مفهومی پژوهش آورده شده است.

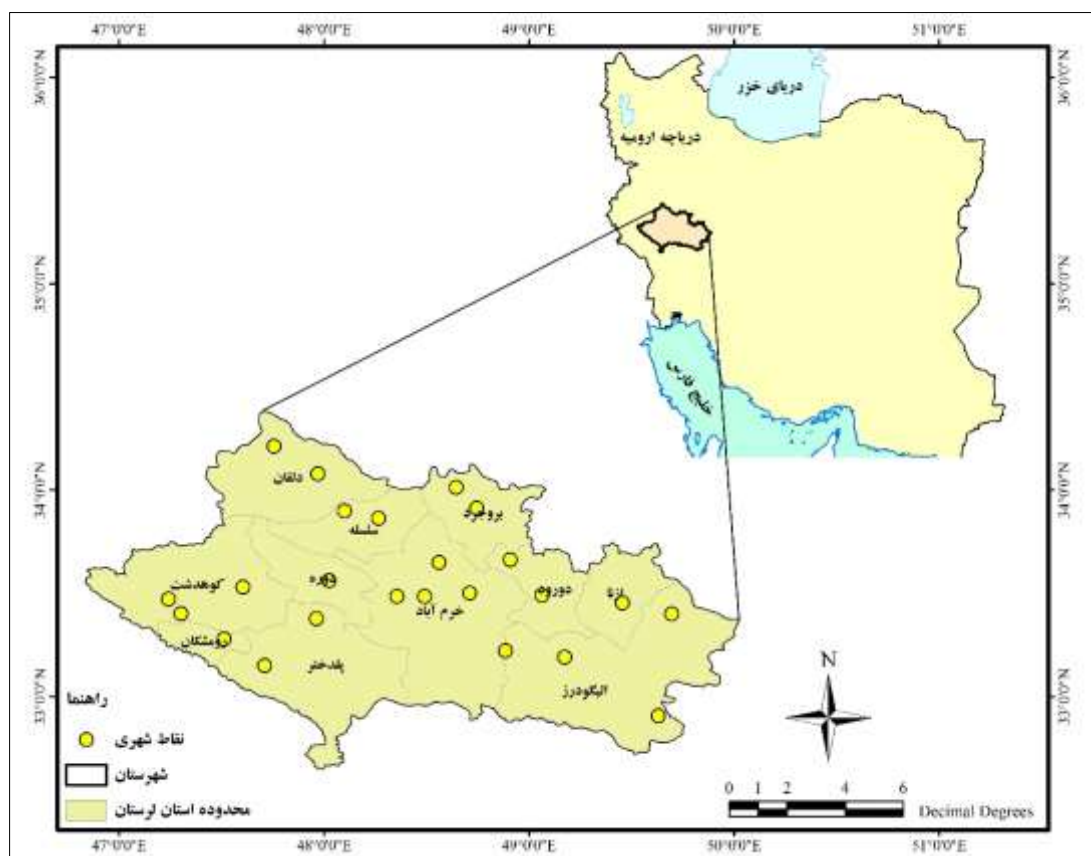
شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش (منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

Fig 1. Conceptual model of research

معرفی محدوده پژوهش

استان لرستان در غرب ایران با مساحتی حدود ۲۸۰۶۴ کیلومتر مربع که ۱,۷ درصد از مساحت کشور را شامل می‌شود، بین ۴۶ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۱ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی از نصف‌النهار گرینویچ واقع شده است. این استان از شمال با استان‌های مرکزی و همدان، از جنوب با

خوزستان، از غرب با کرمانشاه و ایلام و از شرق با استان اصفهان هم‌جوار است. براساس آخرین تقسیمات کشوری، لرستان ۱۱ شهرستان، ۲۵ شهر، ۳۱ بخش، ۸۷ دهستان و ۲۸۶۱ روستای دارای سکنه دارد و مرکز آن، شهر خرم‌آباد است (شکل ۲). ویژگی‌های زمین‌شناسی از جمله گستردگی سازندهای کارستی و تنوع شرایط اقلیمی باعث ایجاد اشکالی مانند کوههای مرتفع، آبشارها، دره‌ها و تنگ‌ها، رودخانه‌های خروشان و... در استان لرستان شده است که مستعد بهره‌وری گردشگری ورزشی هستند.

شکل ۲. موقعیت استان لرستان در غرب ایران

Fig 2. Location of Lorestan province in western Iran

یافته‌های پژوهش

قابلیت‌های گردشگری ورزشی در لرستان

تنوع شرایط اقلیمی، توپوگرافی و گستردگی سازندهای کارستی در استان لرستان موجب تنوع اشکال و لندفرم‌های ژئومورفیک در سطح استان شده است. پراکنش این اشکال به صورت دره‌های عمیق، کوههای مرتفع، آبشارها، رودخانه‌های خروشان و... موجب شده است مناطق زیادی در محدوده پژوهش قابلیت توسعه گردشگری ورزشی داشته باشند (شکل ۳). در زیر مهم‌ترین مناطق مستعد گردشگری ورزشی در استان لرستان بررسی شده است که براساس مطالعات کتابخانه‌ای، میدانی و نظرات کارشناسان و علاقه‌مندان به این گونه از گردشگری شناسایی شده‌اند.

– مناطق با قابلیت برف‌نوردی

در شمال، شمال غربی و شرق استان لرستان به دلیل ارتفاعات بیش از ۲۰۰۰ متر، ریزش‌های جوی عمدتاً به صورت برف است و زمستان‌های سرد و تابستان‌های معتدل دارد. شهرستان بروجرд و بخش‌های شمالی شهرستان خرم‌آباد، الشتر، چغلوندی، دلفان، شمال زاغه و بخش‌های میانی حومه الیگودرز در این ناحیه آب‌وهوایی واقع شده‌اند. از این دسته می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد.

– تونل برفی ازنا

این تونل در دامنه اشترانکوه از انباشته شدن برف‌ها در طول زمستان به وجود آمده است و هم‌اکنون یکی از مراکز هیجان‌انگیز و لذت بخش لرستان محسوب می‌شود. تونلی به طول ۸۰۰ متر و ارتفاع تقریبی ۳ متر که از انباشته شدن برف در طول سالیان گذشته در یکی از دره‌های اشترانکوه ایجاد شده است.

– رشته‌کوه پربرف اشترانکوه

قله‌های بلند و پربرف، دره‌های ژرف و طولانی، رودخانه‌های دائمی، پوشش گیاهی و جانوری بسیار متنوع و روستاهای کوهپایه‌ای از جمله ویژگی‌های اشترانکوه است که به سبب بلندی در شعاع ۱۰۰ کیلومتری به خوبی پیداست. در ارتفاعات اشترانکوه دره‌هایی یخچالی وجود دارد که در اصطلاح محلی به آنها «چال» می‌گویند. چال میشان، چال کبود، چال بران، چال فیالسون، چال شاه‌تخت، چال پیارو و چال همایون از جمله این چال‌هاست.

– سنگ‌نوردی

دیواره ۱۳۰۰ متری کوه یافته در دوازده کیلومتری شهر خرم‌آباد قرار دارد. از مسیرهای شناخته شده آن، مسیر دژ خشایار – آریاست که برای سنگ‌نوردی مناسب است.

– موج‌سواری

از مهم‌ترین رودخانه‌هایی که در استان جریان دارد، رودخانه سیمره در مرز استان ایلام و لرستان است که نسبت به سایر رودخانه‌های استان قابلیت بیشتری برای ورزش موج‌سواری دارد.

– ورزش‌های هوایی

با بهره‌گیری از نظر کارشناسان و مربیان حوزه ورزش‌های هوایی، سه ورزش هوایی فعال شامل پاراگلایدر، پاراموتور و بیس جامپینگ در لرستان فعالیت دارند. سایت‌های پروازی در استان مانند بام خرم‌آباد، کلات کزل کمالوند خرم‌آباد، سیاهپوش الشتر، کژال، سفره‌کوه نورآباد، گوری برمک، سایت چهل‌آب، سایت دانشگاه آزاد بروجرд و گل زرد بروجرд، سایت‌هایی هستند که به علت نزدیکی به شهرها و داشتن جاده‌های دسترسی، از دیگر سایت‌های کشور متمایزند و در صورت توجه کارشناسان مسئولان استان و توسعه آنها، لرستان به راحتی در جهان در ورزش هوایی مطرح می‌شود؛ همچنین منطقه تنگ فنی، یکی از بی‌نظیرترین سایت‌های هوایی در سطح کشور است که میزبان برگزاری مسابقات کشوری در این رشته است.

- اسکی

منطقه «سرکشتی» نورآباد برای ورزش اسکی بی‌نظیر است. ارتفاع کوه در این منطقه ۳۵۰۰ متر است. کوه گرین، اشترانکوه، قالی کوه و... برای زمستان‌نوردی و کوهستان‌نوردی گردشگران بسیار مناسب‌اند. این مناطق قابلیت برگزاری جشنواره زمستان‌نوردی را دارند. سفیدکوه ازنا، سفیدکوه خرم‌آباد و یافته از دیگر مناطقی هستند که قابلیت ورزش اسکی دارند.

- کوهنوردی

با توجه به کوهستانی بودن استان لرستان، وجود رشته‌کوهها و قله مرتفع و تنوع شرایط اقلیمی، قابلیت‌های زیادی در زمینه کوهنوردی زمستانه و تابستانه وجود دارد. از جمله مهم‌ترین این رشته‌کوهها، اشترانکوه و گرین برای کوهنوردی زمستانه و هشتادپهلوی، یافته، سفیدکوه و شیرز برای کوهنوردی تابستانه مناسب هستند.

- رفتینگ

بنا بر نظرات مریبان قایقرانی استان لرستان، رودخانه‌های کشکان، سیمره و سزار برای گردشگری ماجراجویانه خیس یا همان ورزش رفتینگ مناسب هستند.

- دوچرخه‌سواری کوهستان

از دیگر قابلیت‌های گردشگری ورزشی در استان لرستان، مناطق مستعد برای دوچرخه‌سواری کوهستان مانند پارک جنگلی مخمل کوه و تنگ فنی است.

- اسب‌سواری کوهستان

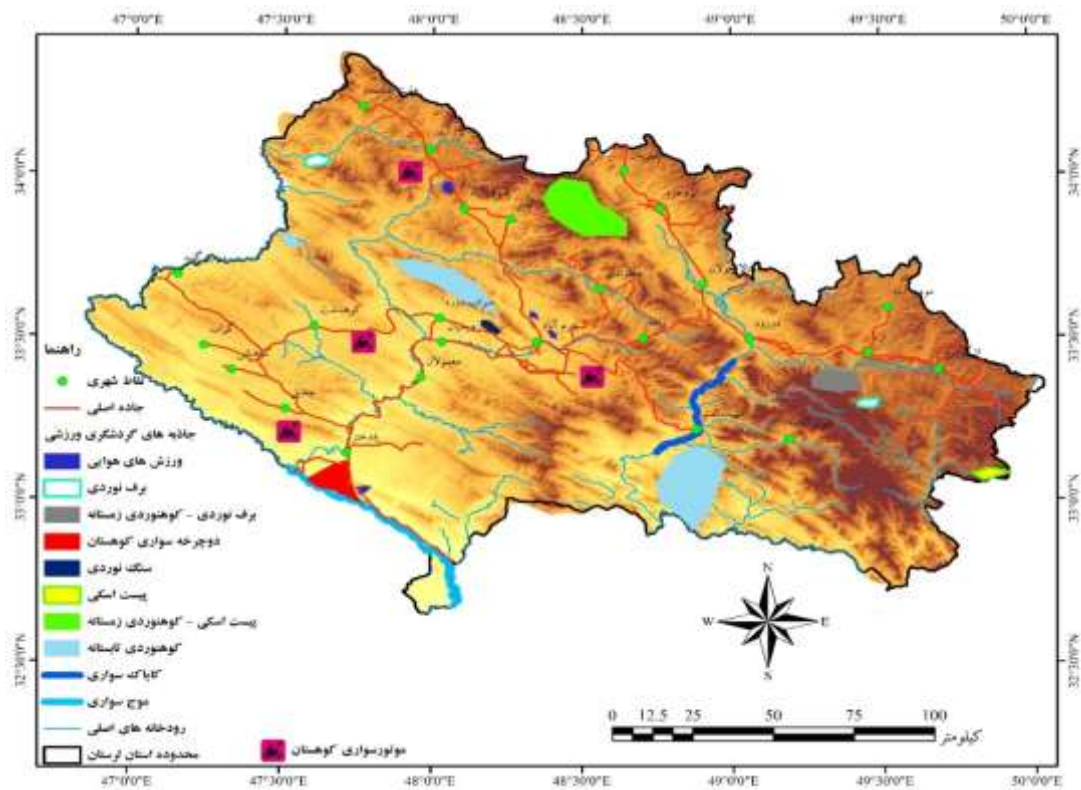
در نقشه‌های ژئومورفولوژی، واحد کوهستان با توپوگرافی ناهموار و متنوع بیش از نیمی از مساحت استان لرستان را شامل می‌شود و اسب‌سواری در این واحد انجام می‌گیرد که به صورت پراکنده در بخش‌های مختلف استان دیده می‌شود؛ اما در مناطق کوهستانی مرتفع مانند اشترانکوه، گرین، سفیدکوه، هشتادپهلوی و...، اسب‌سواری کوهستان به دلیل سختی عبور مشکل است و در نقاطی از این کوههای مرتفع مانند کوله در سفیدکوه که عشایر اسکان می‌یابند، اسب‌سواری کوهستان به صورت فصلی انجام می‌شود.

- موتورسواری کوهستان

در زمین‌های تپه‌ماهوری با خط‌الرأس‌های محدب استان لرستان که عمدتاً در مناطق آبرفتی و در دامنه کوههای مرتفع قرار دارند، امکان موتورسواری کوهستان وجود دارد؛ از جمله این مناطق، زمین‌های تپه‌ماهوری جنوب پل دختر، شرق خرم‌آباد و کوه‌دشت و جنوب شرقی نورآباد است.

- کایاکینگ

کایاک‌سواری در واقع یک شاخه از قایق‌سواری از نوع هیجان‌انگیز است که به جای مناسب برای این کار نیاز دارد. رودخانه سزار در استان لرستان از مناسب‌ترین سایت‌ها برای کایاک‌سواری ورزشکاران مبتدی تا حرفه‌ای است.

شکل ۳. مناطق مستعد گردشگری ورزشی در استان لرستان

Fig 3. Potential areas for sports tourism in Lorestan province

پس از معرفی مناطق مستعد گردشگری ورزشی در استان لرستان برای رسیدن به اهداف و نتیجه مدنظر، پژوهش در چند مرحله به شکل زیر بررسی و تحلیل شده است.

۱. واکاوی و احصای عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی در استان لرستان براساس نظرات کارشناسان و خبرگان با استفاده از پرسش‌نامه استخراج شده است. این عوامل در جدول ۱ بیان شده است.

جدول ۱. عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

Table 1. Effective factors in creating opportunities commensurate with the capabilities of sports tourism

عوامل	علامت اختصاری	عوامل	علامت اختصاری
برندسازی (نمادسازی) و آوازه‌سازی گردشگری ورزشی و طبیعت‌گردی	C1	نهادهای و سازمان‌های گردشگری ورزشی	C12
هویت‌سازی گردشگری و شبکه‌سازی برون‌منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی	C2	اطلاع‌رسانی و تبلیغات برون‌منطقه‌ای	C13
پایدارسازی گردشگری	C3	جذابیت برای گردشگران خارجی با اولویت گردشگران همسایه	C14

عوامل	عوامل	علامت اختصاری	علامت اختصاری
C15	تغییر درآمد استانی از محل کشاورزی به گردشگری	C4	فرصت‌سازی متناسب با قابلیت گردشگری ورزشی محور
C16	سرمایه‌گذاری گردشگری ورزشی در حال و آینده	C5	پذیراسازی فرهنگی اجتماعی محلی و بومی نسبت به گردشگری
C17	سیاست‌ها و راهبردهای توسعه گردشگری	C6	تخصیص منابع مالی تبلیغاتی
C18	تأثیر ذی‌نفعان در توسعه گردشگری ورزشی	C7	همراه‌سازی گردشگران با ارائه تشویق و تسهیلات رایگان
C19	نیازهای مهارتی نهادی حاکمیتی گردشگری ورزشی	C8	بسترسازی ترانزیت هوایی و شبکه‌ای ارزان‌قیمت
C20	میزان ظرفیت موجود ساختار گردشگری	C9	گردشگری ارزان‌قیمت
C21	مدل و ساختار تجاری گردشگری	C10	ایجاد بسته‌های گردشگری و سوغات محور
C22	آژانس‌های ملی و بین‌المللی	C11	گردشگری ترکیبی (هم‌راستایی گردشگری ورزشی، طبیعی، اکوتوریسم و ژئوتوریسم)

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

۲. خوشه‌بندی عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

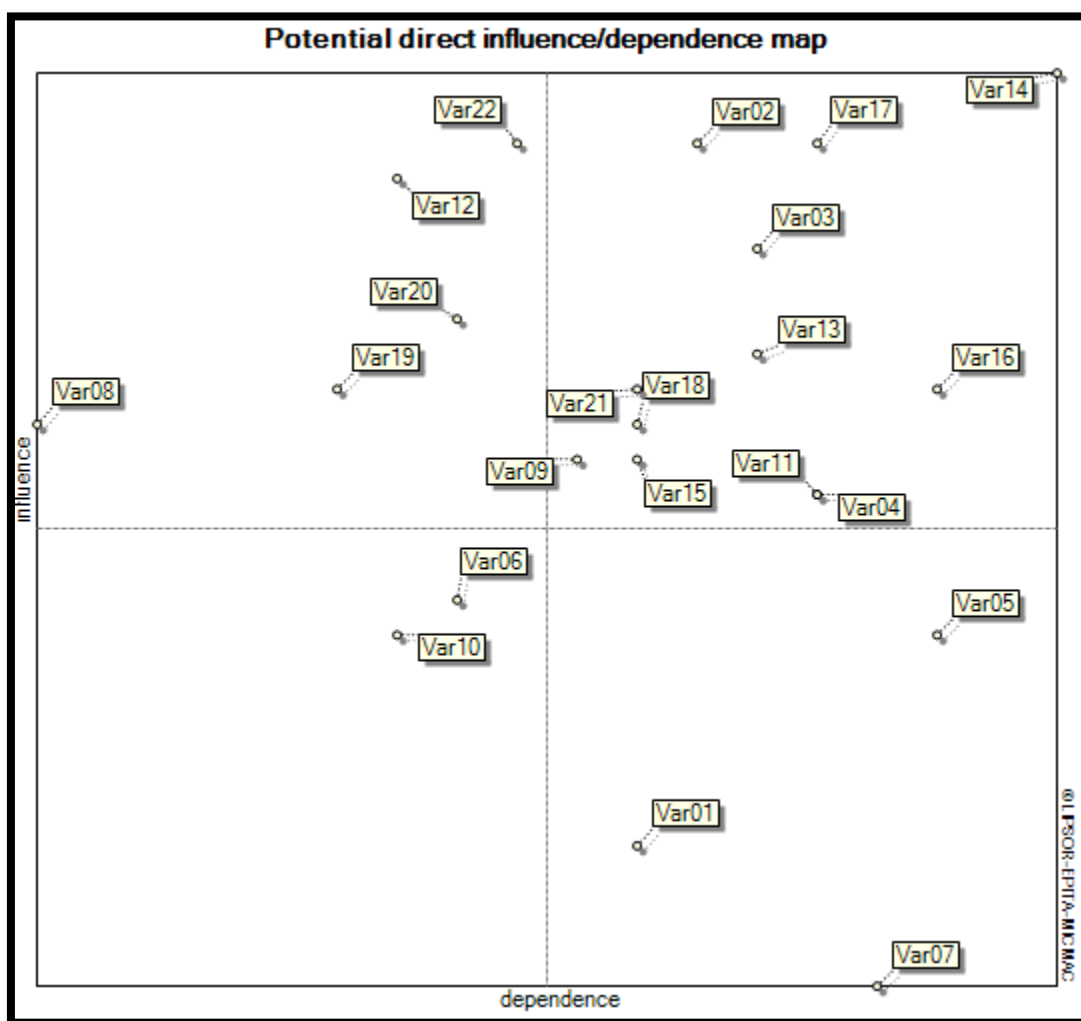
در این مرحله از فرایند پژوهش، پس از مشخص شدن میزان اثرگذاری و اثرپذیری هریک از عوامل یا تعیین میزان قدرت نفوذ و وابستگی هریک از عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی مبتنی بر رویکرد آمایش سرزمین، هرکدام از عوامل در یکی از خوشه‌های چهارگانه زیر طبقه‌بندی شده است (جدول ۲). یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد از مجموع ۲۲ عامل، تعداد ۳ متغیر در خوشه متغیرهای وابسته، تعداد ۲ متغیر در خوشه متغیرهای بینابین، تعداد ۵ متغیر در خوشه متغیرهای مستقل و تعداد ۱۲ متغیر در خوشه متغیرهای کلیدی قرار گرفته است. این موضوع نشان‌دهنده تعدد و تکرر پیش‌ران‌های کلیدی در موضوع فرصت‌سازی متناسب با قابلیت گردشگری است؛ به بیان دیگر از مجموع متغیرهای یادشده، ۵۰ درصد از پیش‌ران‌ها، پیش‌ران‌های استراتژیک (کلیدی) شناسایی شده است (شکل ۴).

جدول ۲. خوشه‌بندی عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

Table 2. Clustering of factors affecting opportunity creation commensurate with the capabilities of sports tourism

ردیف	نوع خوشه	ویژگی خوشه	فهرست عوامل وابسته به خوشه	تعداد	نسبت به کل
۱	متغیرهای وابسته	تأثیرگذاری کم و تأثیرپذیری زیاد	برندسازی (نمادسازی) و آوازه‌سازی گردشگری ورزشی و طبیعت‌گردی، پذیراسازی فرهنگی اجتماعی محلی و بومی نسبت به گردشگری، همراه‌سازی گردشگران با ارائه تشویق و تسهیلات رایگان	۳	۱۳,۶
۲	متغیرهای بینابین	تأثیرگذاری و تأثیرپذیری کم	ایجاد بسته‌های گردشگری و سوغات‌محور، تخصیص منابع مالی تبلیغاتی	۲	۹۰,۰۹
۳	متغیرهای مستقل	اثرگذاری زیاد و اثرپذیری کم	بسترسازی ترانزیت هوایی و شبکه‌ای ارزان‌قیمت، نهاد و سازمان گردشگری ورزشی، نیازهای مهارتی نهادی حاکمیتی گردشگری ورزشی، میزان ظرفیت موجود ساختار گردشگری، آژانس‌های ملی و بین‌المللی	۵	۲۲,۷
۴	متغیرهای استراتژیک (کلیدی) ^۱	قدرت اثرگذاری و اثرپذیری زیاد	مدل و ساختار تجاری گردشگری، اطلاع‌رسانی و تبلیغات برون‌منطقه‌ای، پایدارسازی گردشگری، جذابیت برای گردشگران خارجی با اولویت گردشگران همسایه، فرصت‌سازی متناسب با قابلیت، تغییر درآمد استانی از محل کشاورزی به گردشگری، پذیراسازی فرهنگی اجتماعی محلی و بومی نسبت به گردشگری، سرمایه‌گذاری گردشگری ورزشی در حال و آینده، سیاست‌ها و راهبردهای توسعه گردشگری، تأثیر ذی‌نفعان بر توسعه گردشگری ورزشی، گردشگری ارزان‌قیمت، گردشگری ترکیبی (هم‌راستایی گردشگری ورزشی، طبیعی، اکوتوریسم و ژئوتوریسم)، هویت‌سازی گردشگری و شبکه‌سازی برون‌منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی	۱۲	۵۴,۵
تعداد و درصد عوامل و پیش‌ران‌ها				۲۲	۱۰۰

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

شکل ۴. خوشه‌بندی عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

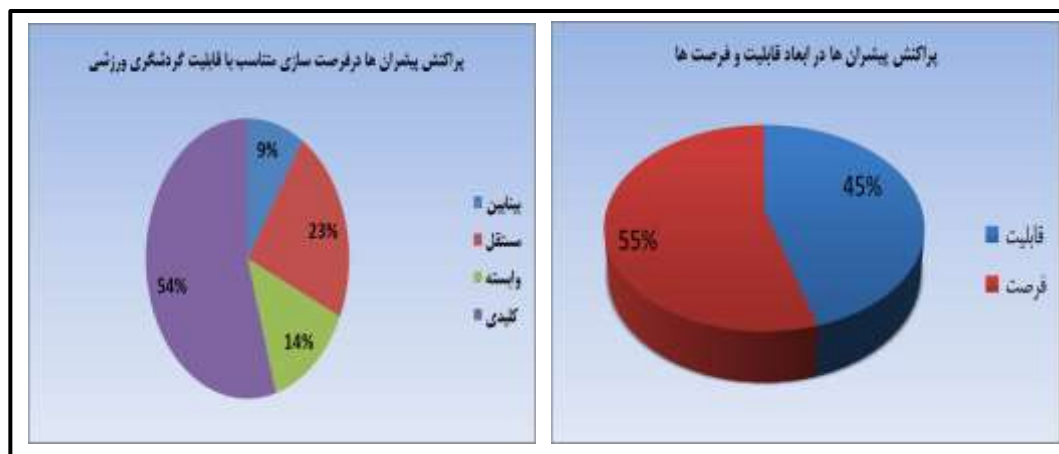
(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

Fig 4. Clustering of effective factors in creating opportunities commensurate with the capabilities of sports tourism

۳. تحلیل و توزیع فضایی در فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی در ابعاد قابلیت و

فرصت - خوشه‌بندی کلان عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

یافته‌های پژوهش دربرگیرنده این واقعیت است که از مجموع عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی، ۵۴٫۵ درصد در خوشه فرصت‌های گردشگری و ۴۵٫۵ درصد در خوشه قابلیت‌های گردشگری ورزشی قرار گرفته است؛ علاوه بر این از مجموع عوامل یادشده در ابعاد «قابلیت‌سنجی» و «فرصت‌سازی متناسب با قابلیت»، ۵۴٫۵ درصد عوامل جزو متغیرهای کلیدی، ۲۲٫۷ درصد مستقل، ۱۳٫۶ درصد وابسته و ۹٫۰۹ درصد در خوشه متغیرهای خنثی قرار گرفته است (شکل ۵).

شکل ۵. خوشه‌بندی کلان عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

Fig 5. Macro clustering of effective factors in creating opportunities commensurate with the capabilities of sports tourism

– خوشه‌بندی عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی به تفکیک مؤلفه‌های

قابلیت و فرصت

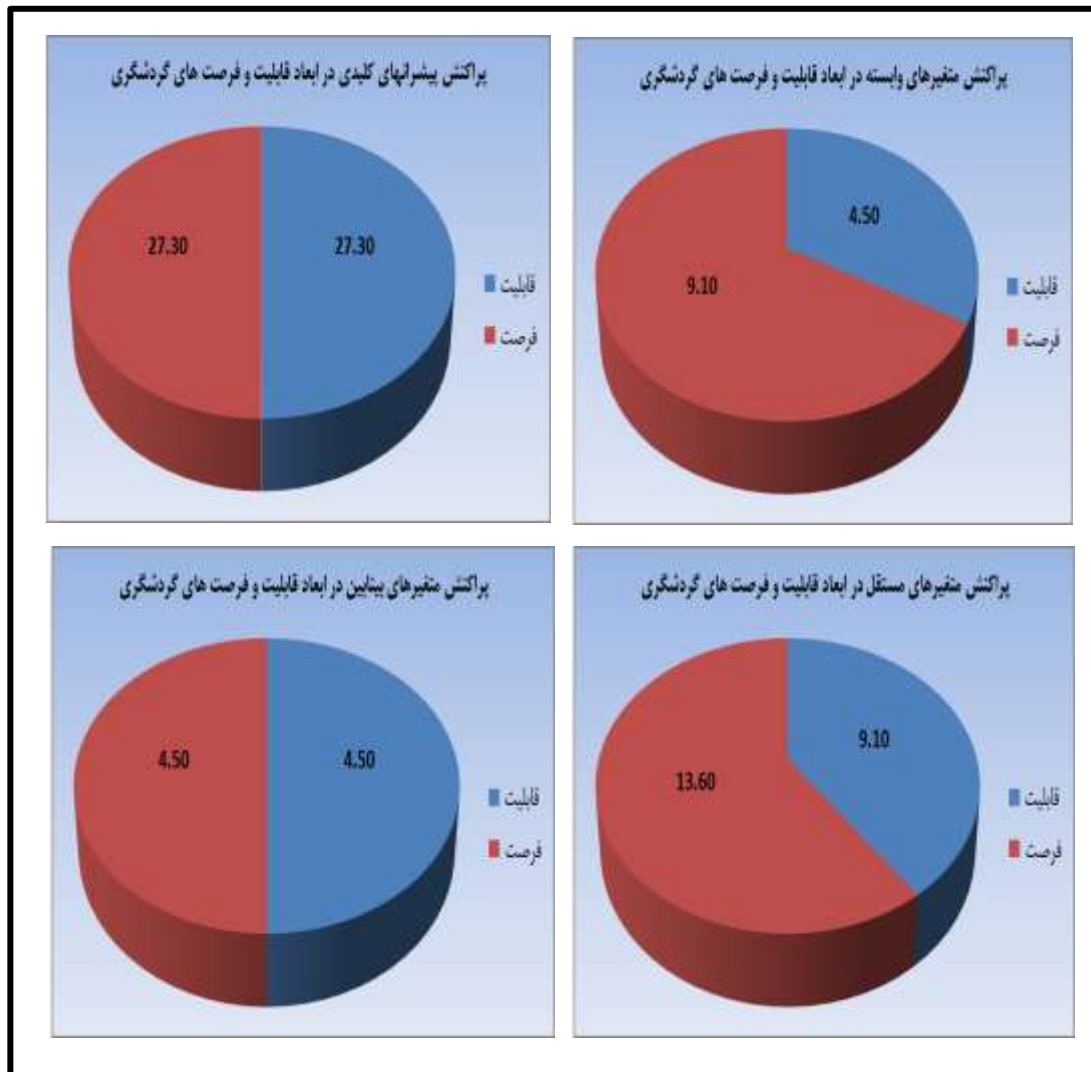
* فرصت‌سازی

متغیر فرصت به این دلیل اهمیت دارد که تخصیص و توزیع مزایای اجتماعی و اقتصادی را تعیین و ساماندهی می‌کند و به معنای هرگونه پیش‌رانی است که قابلیت‌های محرز و مغفول‌مانده منطقه‌ای را در ابعاد مختلف بالفعل کند. در بعد «فرصت»، عوامل «هویت‌سازی گردشگری و شبکه‌سازی برون‌منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی»، «اطلاع‌رسانی و تبلیغات برون‌منطقه‌ای»، «فرصت‌سازی متناسب با قابلیت گردشگری ورزشی محور»، «سرمایه‌گذاری گردشگری ورزشی در حال و آینده»، «سیاست‌ها و راهبردهای توسعه گردشگری»، «مدل و ساختار تجاری گردشگری» جزو عوامل کلیدی، عامل «برندسازی (نمادسازی) و آوازه‌سازی گردشگری ورزشی و طبیعت‌گردی» و «همراه‌سازی گردشگران با ارائه تشویق و تسهیلات رایگان» جزو عوامل وابسته، «نهاد و سازمان گردشگری ورزشی»، «بسترسازی ترانزیت هوایی و شبکه‌ای ارزان‌قیمت» و «آژانس‌های ملی و بین‌المللی» جزو عوامل مستقل و عامل «تخصیص منابع مالی تبلیغاتی» جزو عوامل خنثی یا بینابین قلمداد شده است.

* قابلیت

قابلیت به‌مثابه متغیر کانونی، مهم‌ترین نقش را در تعادل‌بخشی و دستیابی به عدالت بر عهده دارد؛ زیرا ممکن است در چنین شرایطی حتی با وجود اعطای فرصت‌های برابر، دستاورد یکسانی میسر نشود و بالعکس؛ به این معنا که در شرایط نابرابر بودن قابلیت‌ها، هر تلاشی برای اختصاص فرصت‌های برابر ممکن است به دستاورد نابرابر منجر شود. در این زمینه، در بعد «قابلیت»، عوامل «پایدارسازی گردشگری»، «جذابیت برای گردشگران خارجی با اولویت گردشگران همسایه»، «تغییر درآمد استانی از محل کشاورزی به گردشگری»، «تأثیر ذی‌نفعان در توسعه گردشگری ورزشی»، «گردشگری ارزان‌قیمت»،

«گردشگری ترکیبی (هم‌راستایی گردشگری ورزشی، طبیعی، اکوتوریسم و ژئوتوریسم)» جزو عوامل کلیدی، عامل پذیراسازی فرهنگی اجتماعی محلی و بومی نسبت به گردشگری» جزو عوامل وابسته، «میزان ظرفیت موجود ساختار گردشگری»، «نیازهای مهارتی نهادی حاکمیتی گردشگری ورزشی» جزو عوامل مستقل و عامل «ایجاد بسته‌های گردشگری و سوغات‌محور» جزو عوامل خنثی یا بینابین قلمداد شده است (شکل ۶).

شکل ۶. پراکنش پیش‌ران‌ها در ابعاد قابلیت‌ها و فرصت‌های گردشگری

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

Fig 6. Distribution of drivers in terms of tourism capabilities and opportunities

نتیجه‌گیری

گردشگری ورزشی، قابلیت‌های نوظهور است که پیامدهای فضایی مطلوبی در ابعاد بخشی، قلمروی و سازمانی دارد. این قابلیت زمانی به‌مثابه یک مزیت بالقوه بازتاب عینی فضایی خواهد داشت که فرصت متناسب با آن ایجاد شود؛ در همین زمینه عوامل و پیش‌ران‌های اثرگذار بر توسعه فضایی قابلیت‌های گردشگری ورزشی و شناسایی فرصت‌های

پیش رو در آینده این فعالیت نقشی اساسی و کلیدی دارد؛ به همین منظور تعداد ۲۲ عامل و پیش‌ران مؤثر بر بالفعل درآوردن این قابلیت محرز و مغفول‌مانده در استان لرستان شناسایی و تحلیل شد. در این زمینه، از بین دو متغیر اثرگذار بر وضعیت موجود و آتی گردشگری ورزشی، بیشترین امتیاز به متغیر فرصت (۵۴/۵ درصد) و کمترین امتیاز به متغیر قابلیت (۴۵/۵ درصد) تعلق گرفت. این موضوع نشان می‌دهد با وجود قابلیت‌های محرز گردشگری ورزشی در استان، نقش بی‌بدیل و تعیین‌کننده متغیر «فرصت» در ترسیم چشم‌انداز و تحقق سازمان فضایی مطلوب گردشگری ورزشی اهمیت اساسی دارد. این موضوع، یافته جدیدی است که در پیشینه پژوهش خلأ و کاستی دارد و می‌تواند در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های گردشگری ورزشی مبتنی بر رویکرد آمایش مدنظر قرار گیرد.

پژوهش بلالی و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان «بررسی ظرفیت‌های گردشگری ورزشی در استان خراسان رضوی» نشان داد توانایی و پتانسیل استان خراسان رضوی در جذب گردشگری ورزشی متوسط است؛ بنابراین سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها برای این گونه از گردشگری می‌باید براساس پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های منطقه صورت گیرد.

دارابی و همکاران^۱ (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی مشابه با بررسی سناریوهای برنامه‌ریزی برای آینده صنعت گردشگری ورزشی در مشهد نتیجه گرفتند محدوده مدنظر با ظرفیت‌های بزرگ انسانی، طبیعی و مذهبی در آینده نزدیک، پتانسیل زیادی برای جذب گردشگری ورزشی دارد.

خوشه‌بندی کلان عوامل مؤثر بر فرصت‌سازی متناسب با قابلیت‌های گردشگری ورزشی نشان می‌دهد از بین عوامل و پیش‌ران‌های واکاوی‌شده، بیشترین امتیاز به ترتیب به پیش‌ران‌های کلیدی (۵۴ درصد)، عوامل و متغیرهای مستقل (۲۳ درصد)، وابسته (۱۴ درصد) و بینابین (۹ درصد) اختصاص یافته است. تحلیل پراکنش و توزیع پیش‌ران‌ها به تفکیک عوامل کلیدی، مستقل، وابسته و خنثی بیان‌کننده این واقعیت است که عوامل کلیدی که باید در تدوین و طراحی سناریوهای توسعه فضایی گردشگری ورزشی مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران قرار گیرد، در هر دو بعد و متغیر فرصت و قابلیت به صورت برابر توزیع شده است. این موضوع (تعدد برابر پیش‌ران‌های کلیدی) نیز، یافته جدیدی است که می‌تواند در ترسیم و طراحی سناریوهای آینده این گونه فعالیت‌ها مدنظر قرار گیرد. افزون بر این از بین عوامل و پیش‌ران‌های کلیدی در متغیر فرصت، عامل «جذابیت برای گردشگران خارجی با اولویت گردشگران همسایه» و در متغیر قابلیت، عامل «هویت‌سازی گردشگری و شبکه‌سازی برون‌منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی»، بیشترین اثرگذاری را دارند.

نگهداری و نورانی (۱۳۹۵) با درجه‌بندی پیش‌ران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان هرمزگان براساس مدل پیستل نتیجه گرفتند پیش‌ران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی از نگاه کارشناسان براساس مدل پیستل به ترتیب اهمیت عوامل اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیکی، سیاسی، قانونی و محیطی تعیین شده‌اند.

در پایان با توجه به نتایج به دست آمده و ظرفیت‌های گردشگری ورزشی موجود در استان لرستان، پیشنهاد می‌شود انواع مختلف گردشگری ورزشی در این استان که در این پژوهش معرفی شده‌اند، در مطالعاتی جداگانه و با بیان

^۱. Dararbi et al.

جزئیات بیشتر بررسی و براساس درجه اهمیت برای برنامه‌ریزی‌های گردشگری اولویت‌بندی شوند؛ همچنین مسیرهای گردشگری ورزشی برای معرفی به علاقه‌مندان این گونه از گردشگری براساس شاخص‌های محیطی و انسانی شناسایی و طراحی و مشخص شود.

منابع

- بریچی، لایلا، سواری، فاطمه، جلیلود، جمشید، مهدی‌پور، عبدالرحمن، (۱۳۹۴). شناسایی توانمندی‌های گردشگری ورزشی استان خوزستان، اولین همایش ملی دستاوردهای نوین تربیت بدنی و ورزش، چابهار، دانشگاه بین‌المللی چابهار.
- بلالی، مریم، معین‌فرد، محمدرضا، حامدی‌نیا، محمدرضا، ابوالقاسم، (۱۳۹۱). بررسی ظرفیت‌های گردشگری ورزشی در استان خراسان رضوی، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال ۳، شماره ۹ و ۱۰، ۸۷-۱۰۰.
- پناهی، حسین، آدمی، معصومه، (۱۳۹۵). قابلیت سنجی توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی، فصلنامه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال ۴، شماره ۴، (۱۶ پیاپی)، ۵۵-۶۴.
- حسینی، علی، رحیم‌زاده، معصومه، (۱۳۹۸). آینده‌نگاری صنعت گردشگری در شهر تهران، نشریه گردشگری شهری، دوره ۶، شماره ۱، ۱۳۵-۱۴۸.
- حمیدی، مهرزاد، رضوی، سید محمدحسین، امیرنژاد، سعید، شفیع‌زاده، شهرام، فضلی‌درزی، اعظم، (۱۳۸۹). تبیین استراتژی گردشگری ورزشی کشور ایران، پژوهشنامه علوم ورزشی، دوره ۶، شماره ۱۲، ۵۱-۶۸.
- خسروی مهر، حمیده، قدیری معصوم، مجتبی، رضوانی، محمدرضا، (۱۳۹۵). ارائه راهبردهای توسعه گردشگری ورزشی؛ نمونه پژوهش: شهرستان مینودشت، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۳، شماره ۱۹، ۱۰۳-۱۱۳.
- دارابی، مسعود، عزیزیان کهن، نسرین، غفاری، شمس، (۱۳۹۴). تبیین استراتژی گردشگری ورزشی استان اردبیل، نهمین همایش بین‌المللی تربیت بدنی و علوم ورزشی، تهران.
- زیتونلی، عبدالحمید، زیتونلی، سخده، (۱۳۹۱). شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری ورزشی استان گلستان، پژوهش در مدیریت ورزشی، دوره ۱، شماره ۳، ۸۷-۱۰۴.
- سازمان برنامه و بودجه کشور، (۱۳۹۵). منطقه‌بندی آمایش سرزمین، گزارش منتشرنشده.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان لرستان، (۱۳۹۹). سند آمایش استان لرستان، گزارش الکترونیکی منتشرنشده، مصوب کمیسیون تخصصی آمایش سرزمین.
- شجاعی، وحید، تجاری، فرشاد، سلیمانی تپه سری، بهاره، دوستی، مرتضی، (۱۳۹۱). برنامه ریزی راهبردی توریسم ورزشی استان مازندران، فضای جغرافیایی، دوره ۱۲، شماره ۳۹، ۱۷۳-۱۹۴.

- شرفی، سیامک، (۱۳۹۸). **مطالعات پایه‌محور گردشگری خرم‌آباد- پل دختر**، طرح پژوهشی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان، ۱- ۴۰۵.
- فراهانی، ابوالفضل، اسلامی، صدیقه، سلطان‌زندی، حسین، (۱۳۹۶). **اولویت‌بندی سهم عوامل توسعه صنعت گردشگری ورزشی در اشتغال زایی از دیدگاه کارشناسان و محققان**، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال ۶، شماره ۲، (۲۲ پیاپی)، ۱۰۷-۱۱۳.
- فکری‌زاد، نازنین، وثوقی، لیلا، (۱۳۹۵). **اولویت‌بندی پهنه‌های مناسب توسعه اکوتوریسم در شهرستان تالش با GIS و AHP**، برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۶، شماره ۴، ۱۲۱-۱۲۴.
- فلاحی، احمد، حسنی، احسان، کروی، مهدی، (۱۳۹۲). **بررسی جاذبه‌های طبیعی مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان کردستان**، فصلنامه مطالعات مدیریت ورزشی، دوره ۵، شماره ۱۷، ۱۵۹-۱۷۴.
- قنبری، ابراهیم، (۱۳۹۴). **شناسایی توانمندی‌ها و قابلیت‌های گردشگری ورزشی استان قزوین**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: باقری راغب، قدرت‌الله، دانشگاه تهران، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
- کیانی سلمی، صدیقه، یگانه دستگردی، پریسا، (۱۳۹۵). **شناسایی عوامل مؤثر و اولویت‌بندی فعالیت‌های گردشگری ورزشی با استفاده از فنون تصمیم‌گیری چندمعیاره (نمونه پژوهش: استان چهارمحال و بختیاری)**، گردشگری و توسعه، دوره ۵، شماره ۲، ۱۱۶-۱۳۵.
- مشکینی، ابوالفضل، حیدری، تقی، (۱۳۹۰). **ارزیابی توسعه گردشگری شهر زنجان با استفاده از مدل SWOT؛ نمونه موردی: منطقه زنجان‌رود**، فضای جغرافیایی، دوره ۱۱، شماره ۳۵، ۳۷-۶۴.
- معصومی جناقرد، عیسی، تبریزی، نازنین، رمضان‌زاده لسبویی، مهدی، (۱۳۹۷). **امکان‌سنجی توسعه گردشگری ورزشی در اردبیل؛ مورد مطالعه: پیست اسکی آلوارس**، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۲، شماره ۴، ۲۸-۵۴.
- نگهداری، فاطمه، نورانی، طهمورث، (۱۳۹۵). **درجه‌بندی پیش‌ران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان هرمزگان براساس مدل پیستل**، اولین همایش حسابداری، اقتصاد و نوآوری در مدیریت، بندرعباس.
- یاراحمدی، داریوش، شرفی، سیامک، (۱۳۹۳). **قابلیت‌سنجی امکانات و جذابیت‌های ژئوتوریستی دره شیرز در استان لرستان به‌عنوان ژئوپارک**، فضای گردشگری، دوره ۶، شماره ۲۱، ۱۹-۴۰.
- Akbari, M., moradpoor, A., (2014). **Tourism in Chabahar, an Opportunity for Sustainable Development (With Emphasis on Geotourism)**, Journal of Social Issues and Humanities, Vol 2 (12), Pp 41- 46.
- Cho, kwang Min, (2004). **Developing Taekwondo as a tourist commodity**, IJASS, Vol 13 (2), Pp 53-62.
- Darabi, M., Keshtidar, M., Alizaiy_Yousef_Abadi, O., Heydari, R., Nazari_Torshizi, A., (2020). **Scenario Planning of the Future of Sports Tourism Industry in Mashhad**, Annals of Applied Sport Science, Vol 8 (4), Pp 1- 13.
- Deery, M., Jago, L., Fredline, L., (2004). **Sport tourism or event tourism: are they one and the same?**, Journal of Sport & Tourism, Vol 9 (3), Pp 235- 245.

- Foroozanfar, M.H., Najafipour, A.A., Mohammad Abadi, M., Rezaie, R.A., (2015). **Presenting sport tourism strategies, challenges and guidelines in IRAN**, International Journal of Research in Organizational Behavior and Human Resource Management, Vol 3 (1), Pp 24- 34.
- Giampiccoli, A., Lee, S.S., Nauright, J., (2015). **Destination South Africa: Comparing global sports mega-events and recurring localised sports events in South Africa for tourism and economic development**, Current Issues in Tourism, Vol 18 (3), Pp 229- 248.
- Gibson, H.J., Lamont, M., Kennelly, M., Buning, R.J., (2018). **Introduction to the special issue active sport tourism**, Vol 22 (2), Pp 83- 91.
- Higgins-Desbiolles, F., (2004). **More than an industry: The forgotten power of tourism as a social force. School of Management**, University of South Australian, Vol 27 (6), Pp 1208-1192.
- Hinch, T., Higham., J., (2005). **Sport, tourism and authenticity**, European Sport Management Quarterly, Vol 5 (3), Pp 243- 256.
- Kim, N., Chalip., L., (2004). **Why Travel to the FIFA World Cup? Effects of Motives, Background, Interest, and Constraints**, Tourism Management, Vol 25 (6), Pp 695- 707.
- Mapjabil, J., Marzuki, M., Kumalah, M.J., Tangavello, L., Abidin, M.K.Z., (2017). **Sport as a tourism attraction in Malaysia: Potential and prospects**, Geografia-Malaysian Journal of Society and Space, Vol 11 (12), Pp 23- 31.
- Masaeli, M., Farsani, N.T., Mortazavi, M., (2020). **A study on tourist demand for Pahlevani and Zoorkhanei rituals as ancient Iranian sport**, Journal of Sport and Tourism, Vol 24 (1), Pp 19- 29.
- Miranda, J., Andueza, J., (2005). **The role of sport in the tourism destinations chosen by tourists visiting Spain**, Journal of Sport & Tourism, Vol 10 (2), Pp 143- 145.
- Taleghani, G. R., Ghafary, A., (2014). **Providing a management model for the development of sports tourism**, Procedia-Social and Behavioral Sciences, Vol 120, Pp 289- 298.

